Utlåtande GrUU 2/2019 rd─ B 3/2019 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens årsberättelse 2018

Till revisionsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens årsberättelse 2018 (B 3/2019 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till revisionsutskottet. Tidsfrist: 27.9.2019.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- valdirektör Arto Jääskeläinen, justitieministeriet
- regeringssekreterare Maija Iles, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Miska Lautiainen, finansministeriet
- byråchef Rainer Hiltunen, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- chef för plenumenheten Antti Linna, Riksdagens kansli
- verksamhetsledare Markku Jokinen, Finlands Dövas Förbund rf
- specialsakkunnig Pirkko Selin-Grönlund, Finlands Dövas Förbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Enligt grundlagsutskottet ska utskotten följa upp riksdagens uttalanden när de behandlar regeringens berättelse (se GrUB 1/2014 rd).

På förslag av grundlagsutskottet har riksdagen antagit tre uttalanden, som framgår av bilaga 3 till regeringens årsberättelse 2018. Uttalandena gäller språkliga rättigheter för dem som använder teckenspråk (RP 294/2014 rd, GrUB 10/2014 rd, RSv 346/2014 rd), utveckling av valsystemet (RP 55/2014 rd, VLF 1/2015 rd, GrUB 4/2015 rd, RSk 14/2015 rd) och besvärsförbud i ärenden gällande utnämningar till tjänster och tjänsteförhållanden (RSk 22/2015 rd, GrUB 6/2015 rd, TKF 1/2015 rd).

Utlåtande GrUU 2/2019 rd

Språkliga rättigheter för dem som använder teckenspråk

Teckenspråkslagen trädde i kraft den 1 maj 2015. När riksdagen godkände lagen förutsatte den i ett uttalande att regeringen vidtar åtgärder för att de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tillgodoses i hela landet på det sätt som avsågs när lagstiftningen om rättigheterna utarbetades.

I berättelsen redogör regeringen bland annat för uppföljningssystemet för de språkliga rättigheterna och verksamheten i samarbetsgruppen för teckenspråk. Samarbetsgruppen och dess arbete är viktiga när det gäller att genomföra teckenspråkigas rättigheter, framhåller grundlagsutskottet. Utskottet vill också lyfta fram inrättandet av en delegation för teckenspråksärenden.

I sina utlåtanden om social- och hälsovårdsreformen (GrUU 26/2017 rd, GrUU 65/2018 rd) pekar utskottet särskilt på att de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tillgodoses i vården och att myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter är skyldiga att främja möjligheterna för teckenspråkiga att använda och få information på sitt eget språk (GrUU 26/2017 rd, s 62, GrUU 65/2018 rd, s. 14). Utskottet påpekar också att det i planeringen av hur social- och hälsovårdsreformen ska genomföras är viktigt att se till rättigheterna för dem som använder finskt och finlandssvenskt teckenspråk (GrUU 65/2018 rd, s. 14).

I betänkandet om förslaget till teckenspråkslag säger utskottet att exempelvis rätten att få myndighetsfinansierad tolkhjälp vid behandlingen av ärenden som inleds på myndighetsinitiativ inte alltid tillgodoses, utan att den som använder teckenspråk blir tvungen att själv ordna tolkhjälp (GrUB 10/2014 rd, s. 5). Med hänvisning till inkommen information påpekar utskottet att tolkning måste ordnas på behörigt sätt också exempelvis inom vård och skola (se också GrUU 22/2018 rd, s. 2). Med tanke på att tolkning är av stor betydelse för jämlikhet och delaktighet bland teckenspråkiga understryker utskottet att läget måste följas upp noga om det görs ändringar som försämrar tolksituationen och att uppdagade brister måste åtgärdas.

De åtgärder som understryks i uttalandet håller fortfarande på att genomföras och kräver insatser. Därför behövs uttalandet fortfarande och bör stå kvar i berättelsen, anser grundlagsutskottet. Det är angeläget att utfallet av teckenspråkslagen utvärderas inom statsrådet. Samtidigt understryker utskottet fortsättningsvis att skyldigheten att tillgodose teckenspråkigas rättigheter gäller ministeriernas ansvarsområden i bred omfattning.

Utveckling av valsystemet

Riksdagen förutsätter i sitt uttalande att en parlamentarisk beredning inleds för att utveckla vårt valsystem och se över vallagstiftningen. I beredningen ska grundlagsutskottets ståndpunkter beaktas. Riksdagen understryker att beredningen ska vara öppen för insyn och att den bör gå ut på att förutsättningslöst och i ett brett perspektiv undersöka olika alternativ för att få valsystemet att fungera på bästa sätt och höja valdeltagandet, förbättra proportionaliteten vid val, sänka den så kallade dolda röstspärren och säkra den regionala representativiteten.

Grundlagsutskottet har behandlat problemen med valsystemet flera gånger (se sammanfattning i GrUB 4/2015 rd och även GrUU 22/2018 rd, s. 3). Den politiska proportionaliteten bör säkras och

den så kallade dolda röstspärren sänkas så att varje väljares röst viktas så lika som möjligt. Samtidigt vill utskottet lyfta fram att den regionala representativiteten utöver proportionaliteten är en väsentlig princip i vårt valsystem. Därför bör också den regionala representativiteten vägas in när valsystemet vidareutvecklas och reformeras (se GrUB 4/2015 rd, s. 4).

Justitieministeriet har enligt uppgift berett ett projekt för att utreda de olika alternativen för att utveckla riksdagsvalets valsystem och se över vallagstiftningen på det sätt som förutsätts av riksdagen. I sitt regeringsprogram nämner statsminister Rinnes regering att det ska tillsättas en parlamentarisk arbetsgrupp för att utreda behoven av att utveckla partilagen, valfinansieringslagen och vallagen samt vid behov också annan lagstiftning om politisk verksamhet. Den parlamentariska beredning som riksdagen förutsatt ska genomföras i arbetsgruppen.

Uttalandet behövs fortfarande och bör stå kvar i berättelsen.

Besvärsförbud i ärenden gällande utnämningar till tjänster och tjänsteförhållanden

I bedömningen av den tjänstemannarättsliga regleringen har utskottet föreslagit att rätten att överklaga ska kunna utsträckas till beslut om utnämning till tjänst eller tjänsteförhållande (GrUU 18/2011 rd, GrUU 51/2010 rd). I ett betänkande om lagen om riksdagens tjänstemän (GrUB 6/2015 rd) upprepar utskottet sin tidigare ståndpunkt. På förslag av grundlagsutskottet förutsatte riksdagen i sitt uttalande att regeringen skyndsamt tar fram en proposition med förslag till lag om ändring av statstjänstemannalagen för att slopa besvärsförbudet i fråga om beslut som gäller utnämning till en statlig tjänst eller ett tjänsteförhållande. I det sammanhanget bör också förslag om ändring av lagen om riksdagens tjänstemän och andra relevanta lagar beredas så att den rättighet som var och en garanteras genom 21 § 1 mom. i grundlagen tillgodoses varje gång beslut fattas om att utnämna någon till en tjänst eller ett tjänsteförhållande inom offentlig förvaltning.

Våren 2017 lämnade regeringen en proposition med förslag till lag om ändring av statstjänstemannalagen och till vissa lagar som har samband med den (RP 77/2017 rd). Riksdagen godkände lagförslagen med ändringar hösten 2018 (se FvUB 8/2018 rd och GrUU 42/2017 rd). Ändringarna innebar att besvärsrätten fick större räckvidd. Dessutom utvidgades besvärsrätten till utnämningar som ingår i statsrådets allmänna sammanträdes behörighet, med undantag av de tjänster inom den högsta ledningen som avses i 26 § i statstjänstemannalagen. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2019.

Riksdagens kansli finslipar nu ett förslag till ändring av lagen om riksdagens tjänstemän. Beredningsgruppen har haft till uppgift att bedöma om en överklagandebestämmelse behövs och vad den i så fall ska föreskriva. Enligt uppgifter till utskottet har gruppen ansett det lämpligt att gå vidare med arbetet när det blir klart vad revideringen av statstjänstemannalagen kommer att innebära. Avslutningsvis påpekar utskottet att regleringarna i statstjänstemannalagen till följd av särdragen i riksdagens verksamhet inte nödvändigtvis är direkt tillämpliga på en revidering av lagen om riksdagens tjänstemän (se GrUU 34/2017 vp, s. 4).

I den nuvarande fasen av revideringen av tjänstemannalagstiftningen behövs uttalandet inte längre, så det kan strykas i berättelsen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet föreslår

att revisionsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.9.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Antti Häkkänen saml
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilkka Kemppi cent
medlem Markus Lohi cent
medlem Mats Löfström sv
medlem Sakari Puisto saf
medlem Wille Rydman saml
medlem Heikki Vestman saml
ersättare Sanna Antikainen saf
ersättare Johannes Koskinen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen
utskottsråd Mikael Koillinen
utskottsråd Liisa Vanhala.